

De kwestie. Van Trump tot Wilders: overal scoort het populisme. Filosoof Jos de Mul legt uit hoe dat komt, wat ertegen te doen is én welke kansen het biedt.

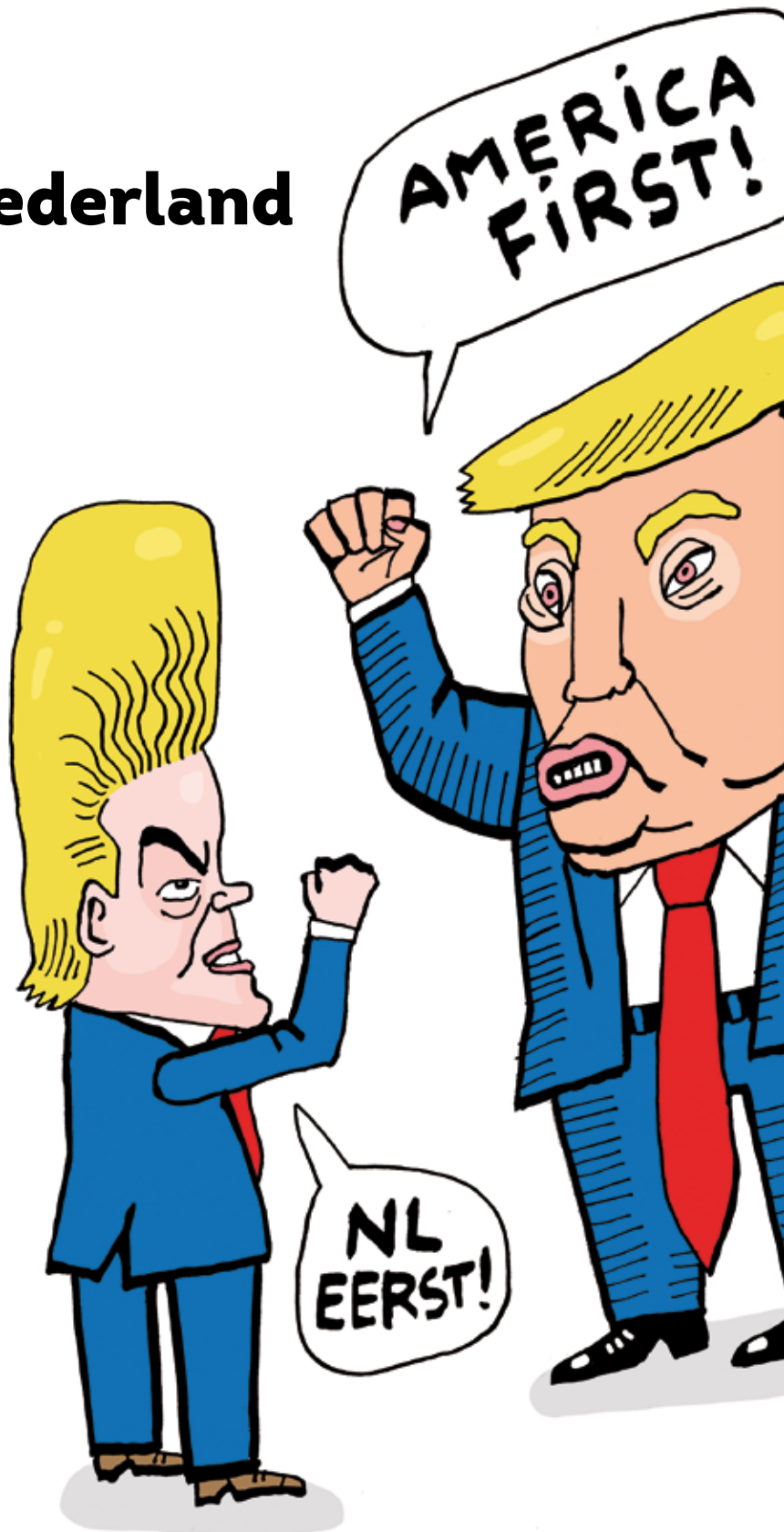
Hoe overleeft Nederland het populisme?

De PVV is de grootste partij in de peilingen. Wat is er aan de hand?

"Een van de belangrijkste redenen voor de opkomst van het populisme is dat er, ondanks een groot aantal nieuwe partijen, al jaren weinig meer te kiezen valt in de politiek. In een democratie dienen alle bevolkingsgroepen vertegenwoordigd te worden in het parlement. Maar maakt het wezenlijk verschil of je voor de VVD of voor de PvdA kiest? Dat is begonnen met Paars (het kabinet van PvdA, VVD en D66 onder leiding van Wim Kok, red.) en de omarming van het neoliberale model. De bijbehorende globalisering en Europese eenwording is voor een deel van de bevolking heel voordelig geweest: studenten konden overal studeren, bedrijven konden heel makkelijk handel drijven. Maar dat vrije verkeer van goederen en personen heeft ook veel slachtoffers gemaakt, zoals onder mensen die werkten in de transportsector of de bouw. Hetzelfde geldt voor de multiculturele samenleving. Voor sommigen is het heel leuk in een Thais of Mexicaans restaurant te eten en te genieten van de romans van Kader Abdolah en Najoua Bijjir. Maar als je je wijk ziet verpauperen, nog een van de weinige blanken daar bent en je baan verliest, ligt dat totaal anders. Dan wil je iemand die opstaat en zegt: We zijn het zat."

We zien overal in West-Europa nationalistische populistten oprukken. Heeft de boel weleens eerder zo op scherp gestaan?

"Al zolang we democratie kennen, zijn er demagogen. Tijdens de Peloponnesische Oorlog tussen Athene en Sparta, ruim vier eeuwen voor Christus, kwam Cleon aan het bewind door de bevolking op te hitsen. Ook in Nederland kent het elkaar ongezoeten de waarheid vertellen een lange traditie. *De Lof der Zotheid* van Erasmus staat bijvoorbeeld al in het teken van het bekritisieren van regenten. Het huidige populisme is echter anders dan dat welke we kennen uit de Griekse stadsstaten. Toen mocht ↘

The issue. From Trump to Wilders: political populism is making waves across the planet. Philosopher Jos de Mul explains how this came about, what can be done about this trend and which opportunities it presents.

How can the Netherlands survive populism?

The populist Party for Freedom (PVV) holds a lead in the polls. What's going on?

"One of the key contributors to the rise of populism is the fact that – despite a large number of new parties – for quite a few years now, voters have had very little to choose between. In a democracy, all segments of the population need to be represented. But at the end of the day, does it really matter whether you vote the People's Party for Freedom and Democracy (VVD) or Labour (PvdA)? This whole thing started with 'Purple' [the socialist-liberal coalition formed by PvdA, VVD, and Democrats 66 and headed by Wim Kok, eds.] and the embracement of the neoliberal model. For part of the Dutch population, the associated globalisation and European unification proved very advantageous: students were able to study everywhere; international trade became a lot easier for companies. But the free movement of persons and goods has also made a lot of casualties – people working in transport or construction, for example. And the same applies for the multicultural society. For some of us, it's very nice to be able to eat in a Thai or Mexican restaurant and enjoy a novel by Kader Abdolah or Najoua Bijnir. But when you see your old neighbourhood going downhill, are one of the few white people left in your street, and you lose your job to boot, it may be a very different story. At that point, you want someone to stand up and say 'we're fed up with this'."

Nationalist populists are advancing throughout Western Europe. Have things ever been this much on edge before?

"Demagoguery is as old as democracy itself. During the Peloponnesian War between Athens and Sparta, more than four centuries before Christ, Cleon came to power by stirring up the people. And in the Netherlands too, we have a long tradition of offering each other our unvarnished opinions. Erasmus's *In Praise of Folly*, for example, is all about taking those

in power to task. Nevertheless, today's populism is different to that seen in the Greek city-states. At that time, the entire electorate was involved in the government's decisions. In our representative democracy, a small group – which you could call an elite – is selected to represent society at large. The moment this group no longer represents the interests of the people, a populist could justifiably claim that they are no longer listening to us."

Isn't populism simply the ultimate form of democracy?

"In a certain sense it is. It's good that populists give people who feel ignored a voice. Except the tricky thing is that populists have a rather totalitarian idea of what 'the people' are. Wilders' closing argument in the case brought against him for his 'fewer Moroccans' speech is a classic example. First he only talks about his own electorate: one million people. Then he refers to the two million votes that he expects to win in the parliamentary elections on 15 March. Slightly later, he talks about 'half the Dutch population', and finally, he issues an ominous condemnation of the judges and the public prosecutor on behalf of 'the people'. He wraps up his argument with a messianic statement – which reminded me very strongly of Pim Fortuyn (the murdered right-wing politician – ed.) – saying 'I am here for you; I am your elected one.'"

How dangerous are these views?

"Things get really dangerous when populists gain a parliamentary majority. That's when they set to work on dismantling the rule of law and eliminating so-called 'alien' and 'hostile' elements. You can see this happening in countries like Hungary, Poland and Venezuela. In many cases, the first casualty is the free press: journalists are intimidated by thugs or incarcerated. Trump also declared himself 'in a running war with the media' after his inauguration." ↘

echt de hele bevolking meebeslissen. In een representatieve democratie is het zo dat een kleine groep – die je een elite zou kunnen noemen – de samenleving representeert. Op het moment dat die groep de belangen van het volk niet langer vertegenwoordigt, kan een populist terecht zeggen: er wordt niet naar ons geluisterd.”

Is het populisme niet gewoon de ultieme vorm van democratie?

“In zekere zin wel. Het is goed dat populistten een stem geven aan mensen die zich ongehoord voelen. Het lastige is alleen dat populistten een nogal totalitaire opvatting over ‘het volk’ hebben. Het slotpleidooi van Wilders in het proces vanwege zijn ‘minder Marokkanen’-uitspraken is daarvan een schoolvoorbeeld. Eerst heeft hij het alleen over zijn kiezers: een miljoen mensen. Vervolgens beroept hij zich op de twee miljoen stemmen die hij bij de Tweede Kamerverkiezingen op 15 maart gaat halen. Even later spreekt hij over ‘half Nederland’, om ten slotte de rechters en de officier van justitie namens ‘het volk’ dreigend te veroordelen. Hij besluit zijn pleidooi op messianistische wijze – waarin hij mij heel erg aan Pim Fortuyn deed denken – en zegt: ik ben hier voor u, ‘ik ben uw verkozenene’.

Hoe gevaarlijk zijn die opvattingen?

Echt gevaarlijk wordt het als populistten de meerderheid behalen. Dan gaan ze aan de slag met het ontmantelen van de rechtsstaat en met het elimineren van zogenaamde ‘volksvreemde’ en ‘volksvijandige’ elementen. Dat zie je in landen als Hongarije, Polen en Venezuela. De vrije pers is vaak het eerste slachtoffer, die wordt door knokploegen aangepakt of opgesloten. Ook Trump verkondigde na zijn inauguratie ‘een doorlopende staat van oorlog met de pers.’”

Met Donald Trump deden ook de fact free politics definitief hun intrede. Je kunt nu zeggen dat het klimaatprobleem niet bestaat en toch de verkiezingen winnen. Hoe verklaart u dat?

“Populisten hebben altijd dankbaar gebruik gemaakt van massamedia. Ze spreken liever direct tot het volk dan via een ‘nepparlement’. Maar de opkomst van sociale media hebben een nieuwe

Jos de Mul (1956) is hoogleraar Wijsgerige Antropologie aan de Erasmus Universiteit. Hij onderzoekt onder meer

de impact van technologie op mens en samenleving. Op 7 maart presenteert hij tijdens de talkshow Studio Erasmus in de

Rotterdamse Schouwburg om 20.30 uur de nieuwe versie van zijn boek *Paniek in de Polder. Polytië in tijden van populisme*.

'Stop talking in a disrespectful way about 'those people' and their views'

↳ Jos de Mul

The rise of Donald Trump also marked the definite arrival of 'fact-free politics'. Nowadays, you can deny that there's such a thing as climate change and still win the elections. How do you explain this? "Populists have always made grateful use of mass media. They prefer to address the people directly rather than through a 'sham parliament'. But the rise of social media has ushered in a new phase for populism. For three reasons. Twitter with its 140-character restriction aligns perfectly with the populist tendency to simplify political issues: 'Throw all foreigners out of our country!' In addition, you can tailor your message to each of your target audiences. In 2008, as a visiting professor at the University of Michigan, I was very impressed by the Obama campaign – and not just in a positive sense. Everyone was presented an entirely different Obama. For black voters: the first black President. For highly-educated voters: the Harvard graduate. For conservatives: the man who will be restoring the American Dream. For progressives: Change! The third point is that there's no critical review on social media, which effectively clears away all the obstacles for fact-free politics."

Most parties have stated in advance that they won't be forming a coalition with PVV, in an attempt to counter populism. Is this a smart move?

"Perhaps in electoral terms. But personally, I don't support a cordon sanitaire out of principle. You're actually using the same strategy of exclusion as the populists. In addition, it hasn't proven very effective. In Belgium, Filip Dewinter's party Vlaams Belang has been successfully excluded from government, but this hasn't weakened the populists' grassroots support. And I believe that the approach suggested by political theorists like Chantal Mouffe

and Eric Mudde, to combat right-wing populism by strengthening left-wing populism – as a counter-movement – is equally ill-advised. You'll end up falling into the same populist trap, claiming that you speak on behalf of the people as a whole."

So what would work?

"I'm all for naming problems and entering into dialogue. I thought Rutte was sensible in saying 'we don't mind talking with PVV, but he'll have to retract his 'fewer, fewer, fewer' statement.' This way, you make it very clear that you take someone seriously without shedding your own ideological feathers."

Some people say: 'Let them have a shot at government - that will teach them.'

"We tend to forget, which is why we keep having to get set straight ourselves. That's what happened when Wilders withdrew from the 'parliamentary support agreement' for the first Rutte cabinet. PVV dropped from 24 to 15 seats. Voters saw that he had a big mouth but didn't want to take responsibility. Except the electorate has a very short memory – as is becoming clear again."

What would your advice be for politicians who want to reach voters without resorting to populist methods?

"Stop talking in a disrespectful way about 'those people' and their views. One of Hillary Clinton's biggest mistakes in her campaign was that she called a share of the Trump supporters 'deplorables'. That's a very irresponsible way of condemning an entire section of the population. And it would be great if in the Netherlands, we could once again have a real ideological debate about which way we want to head as a society. We gripe about our healthcare system and our pensions when they're actually among the best in the world. In a secret memorandum published on Wikileaks, an American diplomat characterised the Netherlands as a country that could no longer look beyond the edge of its own dikes. In that sense, I think Trump's statements about possibly leaving NATO actually present opportunities for countries in Europe. We will need to start thinking for ourselves again." ↵

Jos de Mul (1956) is Professor of Philosophical Anthropology at Erasmus University Rotterdam. Among other things, his re-

search focuses on the impact of technology on people and society. On 7 March, 8:30 p.m., De Mul will be presenting the re-

vised version of his book *Paniek in de Polder. Polytyiek in tijden van populisme* ('Panic in the Polder. Polytics in times of populism')

during the Studio Erasmus talk show in the Rotterdamse Schouwburg.

'We zijn vergeetachtig, dus moeten we voortdurend lesjes leren'

↳ Jos de Mul

fase van het populisme ingeluid. Dat heeft drie redenen. Twitter met zijn limiet van 140 tekens sluit perfect aan bij de populistische versimpeling van politieke problemen: Alle buitenlanders het land uit! Daarnaast kun je elke doelgroep op zijn eigen manier aanspreken. In 2008, als gasthoogleraar aan de University of Michigan, was ik erg onder de indruk van de Obama-campagne, en niet alleen in positieve zin. Iedereen kreeg een volstrekt andere Obama voorgeschoteld. Voor zwarte kiezers: de eerste zwarte president. Voor hoogopgeleide kiezers: de Harvard Graduate. Voor de conservatieven: de man die de American Dream gaat terugbrengen. Voor de progressieven: Change! Het derde punt is dat er op sociale media geen kritische toetsing plaatsvindt en dat daardoor de weg volledig open ligt voor *fact free politics*."

In een poging het populisme aan te pakken, wordt de PVV door de meeste partijen bij voorbaat uitgesloten van regeringsdeelname. Is dat slim?
"Electoraal misschien wel, maar ik ben om principiële redenen geen voorstander van een cordon sanitaire. Dan hanteer je dezelfde uitsluitingsstrategie als de populist. Bovendien werkt het niet echt. In België is het Vlaams Belang van Filip de Winter met succes buitengesloten, maar dat heeft de voedingsbodem voor het populisme niet doen slinken. Even onverstandig vind ik het idee van politiek denkers als Chantal Mouffe en Eric Mudde om het rechtspopulisme te lijf te gaan door het linkspopulisme te versterken, als tegenbeweging. Dan trap je in dezelfde totalitaire val, dat je zegt namens het hele volk te spreken."

Wat werkt dan wel?

"Ik ben voor het benoemen van problemen en voor het gesprek aangaan. Ik vond het verstandig dat Rutte zei: We willen best met de PVV praten, maar dan moet Wilders wel zijn 'minder, minder, minder'-uitspraak terugtrekken. Dan maak je heel duidelijk dat je iemand serieus neemt, zonder je ideologische veren af te schudden."

Er zijn stemmen die zeggen: laat ze maar regeren, dan leren ze hun lesje wel.

"Wij zijn vergeetachtig, dus moeten we voortdurend lesjes leren. Ook toen Wilders wegliep uit de ge-

doogconstructie van het eerste kabinet-Rutte, viel de PVV terug van 24 zetels naar 15. De kiezer zag dat hij wel wilde gillen, maar geen verantwoording wilde nemen. Alleen dat onthouden we niet zo lang, zo blijkt nu weer."

Wat is uw advies voor politici die op een niet-populistische manier toch de kiezer willen bereiken?

"Stoppen met op een denigrerende manier over 'de ander' en zijn ideeën te spreken. Een van de grote blunders van Hillary Clinton was dat ze een deel van de Trump-aanhangers in de campagne 'deplorables' noemde. Daarmee zet je een hele groep op een onverantwoordelijke wijze weg. En het zou mooi zijn als we in Nederland weer een ideologisch debat krijgen over waar we als samenleving naartoe willen. We klagen over ons zorgstelsel en over onze pensioenen, terwijl we daarmee tot de top van de wereld behoren. In een door Wikileaks gepubliceerde geheime nota werd Nederland door een Amerikaanse diplomaat getypeerd als een land dat niet meer over de dijken heen kan kijken. In die zin zie ik Trumps uitspraken over een eventueel vertrek uit de NAVO als een kans voor Europese landen. We moeten weer zelf gaan nadenken." ↵

